

Petr Duchoslav, *Srp a kladivo na republiku. Dějiny KSČ v letech 1921-1929 (Od radikálního socialismu k bolševickému komunismu)*. Rigorózní práce, FF UK 2023, 351 s.

Oponentský posudek

Tématem předkládané práce je analýza vývoje Komunistické strany Československa od jejího založení v roce 1921 do jejího formálního přerodu v stranu bolševického typu v roce 1929. Jak ovšem autor upozorňuje – a je to jeden z podstatných výsledků jeho bádání, ani po tomto datu nebyl proces „bolševizace“ komunistické strany zcela završen a fakticky trval i v následujících letech. Autor upozorňuje na cykličnost hlubokých vnitřních krizí, které tyto první roky existence strany provázely, a vyjadřuje přesvědčení o „zákonitosti“ takových krizí (abstrakt), aniž by ovšem takovou tezi podložil hlubším teoretickým a analytickým fundamentem. Je boj s vnitřním nepřítelem imanentní vlastností komunistického hnutí, kvalitativní podmínkou jeho existence?

Cíle práce jsou stanoveny relativně srozumitelně. Již sama hlavní výzkumná otázka („...v první řadě přispět k hlubšímu poznání vnitřního vývoje této strany v předemném údobí, osvětlit příčiny periodicky se opakujících se krizí a popsat také přerod radikálně socialistické strany, kterou byla na počátku dvacátých let, ve stranu bolševického komunismu...“ /s. 19/) je ovšem položena velmi konzervativně a nepříliš inovativně, a do značné míry tím určuje popisný charakter práce. V souvislosti s tím je třeba bohužel konstatovat, že autor v práci neučinil onen druhý podstatný krok, který po položení badatelských otázek standardně následuje, totiž navržení odpovídajícího metodologického přístupu, výzkumných metod a jim odpovídající koncepce práce. Právě koncepce práce je opravdu velmi klasická, a je otázkou zda vůbec má dnes ještě smysl takto dějiny KSČ analyzovat. Autor zvolil přísně chronologický přístup (narušený několika nepříliš organickými exkurzy): vývoj dělnického hnutí do vzniku KSČ, vznik KSČ, budování strany, vývoj strany v letech 1921–1924, vnitrostranická krize 1924/1925, „na cestě“ k „bolševizaci“ strany 1925–1929, důsledky V. sjezdu KSČ. Předěly časové osy přitom nejčastěji tvoří klasické mezníky jako stranické sjezdy či volby v republice. Proti tomu bych

vlastně neměl nutně námitku, kdyby ovšem autor nějak hlouběji teoreticky i analyticky prokázal, že role sjezdů v komunistickém hnutí byla výjimečná a určující pro vývoj celého hnutí. Je to jedna z charakteristik vývoje tehdejšího komunismu? Poněvadž v období komunistické moci po roce 1948 byly naopak sjezdy většinou čistě formální záležitostí, reálná moc ležela jinde. Velmi nepřehledné je také v práci užívání pojmů: „levičáctví“, oportunistus, apod. Není jasné, kdy je autor užívá jako dobový pojem a kdy jako analytický nástroj (mají být vodítkem uvozovky?); je ovšem vůbec vhodné tyto pojmy jako analytické nástroje užívat? Pokud ano (nejsem si jist), měly by být – podobně jako klíčový pojem komunismus a komunistický – nějakým způsobem autorem uchopeny a definovány.

Autor zná suverénně českou historiografickou produkci k tématu, představoval bych si ovšem bohatší znalost literatury zahraniční, která by právě pomohla dát práci hlubší metodologický rozměr. Takováto práce se podle mého názoru nemůže obejít bez implementace politologických, sociologických a psychologických impulzů (výzkum politických stran, teorie moci, strategie moci a politiky, psychologie moci apod.)

Autor využívá pestrou paletu archivních i tištěných pramenů, přesto se práce místy možná až příliš podstatně opírá především o odbornou literaturu. Pokud jde o archivní prameny, překvapila zřetelná absence egodokumentů z provenience komunistických předáků, především korespondence. Možná i proto je práce zaměřena především na výzkum politické praxe strany, a na její vztah ke Kominterně, méně již na její ideový vývoj, avšak o mocenských strategiích a ambicích hlavních protagonistů se příliš nedozvídáme. Opravdu je v tomto případě možné pominout osobnostní profily a pohnutky komunistických vůdců?

Ve své práci autor prokázal solidní, a pokud jde o faktografii hlubokou znalost tématu. Jeho práce byla za situace, kdy stále ještě nemáme k dispozici ohlašovanou publikaci autorů Ústavu pro soudobé dějiny velkým příslibem, přináší ovšem jen prohloubení a zpřesnění poznatků, které jsme již o vývoji KSČ v tomto období měli k dispozici ze starší literatury.

Přes uvedené pochybnosti o kvalitě práce ovšem přece jenom konstatuji, že jelikož jde o práci rigorózní, nikoliv dizertační, domnívám se, že v základních obrysech nároky kladené na tento typ práce splňuje a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze dne 12. 3. 2024

prof. Ivan Šedivý